

LBRIS

We know
books

DIVINA COMMEDIA

Dante Alighieri

Inferno
Infernul

ediție bilingvă – edizione bilingue
Versiune în limba română, note și prefață
de Geo Vasile

DIVINA COMMEDIA SAU TRIPTICUL ISPĂȘIRII ÎNTRU MÂNTUIRE	7
Canto I.....	29
Cântul I	36
Canto II	43
Cântul II.....	50
Canto III.....	57
Cântul III.....	63
Canto IV	70
Cântul IV.....	77
Canto V	85
Cântul V.....	91
Canto VI.....	99
Cântul VI.....	104
Canto VII.....	110

Cântul VII.....	116
Canto VIII.....	123
Cântul VIII	129
Canto IX	136
Cântul IX	142
Canto X.....	149
Cântul X	155
Canto XI	162
Cântul XI	167
Canto XII	173
Cântul XII.....	179
Canto XIII.....	187
Cântul XIII.....	194
Canto XIV	202
Cântul XIV.....	208
Canto XV	216
Cântul XV.....	222
Canto XVI.....	229
Cântul XVI.....	235
Canto XVII.....	242
Cântul XVII	248
Canto XVIII	255
Cântul XVIII.....	261

Canto XIX.....	267
Cântul XIX.....	273
Canto XX.....	280
Cântul XX.....	286
Canto XXI.....	293
Cântul XXI.....	299
Canto XXII.....	306
Cântul XXII.....	313
Canto XXIII.....	321
Cântul XXIII.....	328
Canto XXIV.....	336
Cântul XXIV.....	343
Canto XXV.....	351
Cântul XXV.....	358
Canto XXVI.....	366
Cântul XXVI.....	372
Canto XXVII.....	380
Cântul XXVII.....	386
Canto XXVIII.....	393
Cântul XXVIII.....	399
Canto XXIX.....	407
Cântul XXIX.....	413
Canto XXX.....	420

Cântul XXX.....	427
Canto XXXI.....	435
Cântul XXXI	442
Canto XXXII	450
Cântul XXXII.....	456
Canto XXXIII.....	464
Cântul XXXIII.....	471
Canto XXXIV	480
Cântul XXXIV.....	486

DIVINA COMMEDIA SAU TRIPTICUL
ISPĂȘIRII ÎNTRU MÂNTUIRE

Acum, la 700 de ani de la trecerea Poetului la cele veșnice, mai are oare Dante relevanță pentru prezentul mileniului trei ? Adică poate el să mai intereseze eul complex al omului postmodern? Poate el să se potrivească cu felul nostru de a concepe realitatea, de a ne trăi viața? Putem noi să ne potrivim cu crezul, profețiile, contradicțiile lui, cu perplexitățile, cu ciudățeniile și aventurile lui? Răspunsul nu poate fi decât unul pozitiv, având în vedere capodopera sa gigantică, un *black hole* - o gaură neagră în literatura europeană a secolului al XIV-lea. Suntem încredințați că autorul, dar și omul Dante, cu un eu desmărginit și care s-a simțit întotdeauna „deosebit și predestinat”, omul ce a întrezărit în iubire și în moarte, în înfrângeri și în victorie, în politică și în exil, dar mai ales în propriul talent, un semn al destinului, umbra unei fatalități inexorabile, siajul unei voințe superioare suprafirești, a fost aproape convins că era investit de însuși Dumnezeu cu misiunea mesianică profetică de a salva umanitatea.

Dante răstoarnă, axiologic vorbind, toată literatura scrisă până la el, primitivă în concepție, dură și totodată ingenuă în expresivitate, propunând o nouă

estetică, una a timpului său, aptă să anticipeze epocile viitoare. Nu din afară, nu din factori externi ne pot veni bucuria sau durerea, disperarea sau fericirea. Pentru a înțelege semnificația alegorică a ceea ce pune riguros „în scenă”, Dante ne spune: *“priviți sub vâl”*; *“Uită-te înăuntru, înlăuntru tău”, in interiore homine*. Această revoluționare a literaturii scrise de autorii anteriori - unele pure jocuri intelectuale - acest ... modul de a privi lumea din interiorul sufletului, concepția de a-și plasa sinele în centrul tuturor lucrurilor și de a căuta să înțeleagă și să judece totul prin propria-i viziune, cu propriile-i sentimente ce au puterea să-l ilumineze atât pe autor cât și pe cititor, constituie adevărata performanță dantescă în literatura timpului său.

Să amintim deocamdată un singur exemplu: tată spiritual al lui Dante, dar și „profesor de morală”, Brunetto Latini este plasat de poet în cercul de foc lovit de ploaia incandescentă, în cel de-al șaptelea cerc al *Infernului*, unde ajung cei cu orientări sexuale împotriva naturii. Conform moralei crestine, sodomia era un păcat de moarte, o greșală ce merită pedeapsa veșnică. Dreptatea Bisericii o cere; poetul din secolul XIV o acceptă. Cu toate acestea, când discipolul Dante se întâlnește cu maestrul său, după ce a fost uimit inițial (*„Ești aici, Sir Brunetto?”*), el nu ezită să-și urmeze inima: afecțiune, admirație, recunoștință. Sir Brunetto, deși homosexual, rămâne marele său profesor demn de respect. Păcatul ocupă locul secund; omul este păcătos prin naștere, dar pe Dante îl interesează omul cu virtuțile și slăbiciunile lui. Așadar, de la poetul-pelerin nici o condamnare; ci un sincer gest de simpatie, dureros ce-i drept, și de grațitudine filială. Și totodată

de admirație pentru calitățile umane, intelectuale și morale ale omului de litere sodomit („M-ai învățat cum să fiu om”). O lecție frumoasă de „libertate curajoasă” exprimă poezia lui Dante ; un mesaj important pe care veacul lui, al XIV-lea, ni-l transmite nouă, postmodernilor.

Să luăm în considerare un alt episod, cunoscut de toți cititorii tripticului dantesc, și anume cel cu frumoasa Piccarda, prima persoană întâlnită de Dante în „Paradis”, una dintre cele mai pregnante figuri feminine ale *Divinei Commedia*, comparabilă ca personaj cu Francesca de Rimini, din „Infernul” sau cu Pia de’ Tolomei, din *Purgatoriu*. Piccarda poartă în sine vocația fugii de ea însăși, se ascunde, chiar dacă lui Dante i se prezintă ca fiind cuprinsă mai mult de puterea emoției decât de puterea rațiunii. Vom putea găsi la Alessandro Manzoni, șase secole mai târziu, un personaj asemănător, ca trăire interioară și simțăminte față de realitate, cu Picarda lui Dante: Lucia ! Lucia din romanul “Logodnicii”. Lucia din noaptea când se afla la castel, cu frământările ei, cu zburciunile ei sufletești, cu dilemele ei, este sora Piccardei. Ea salută cu ochii și plânge pe ascuns; Manzoni a acoperit cu cuvinte ceea ce Dante a exprimat tăcut, cu subînțeles.

Construcție literară impunătoare, *Divina Commedia* reprezintă o sinteză unică de epic, liric și dramatic. Aceleași versuri sunt la fel de fascinante în lirismul lor, la fel de emoționante în dramatismul lor și la fel de incitante în reprezentarea lor epică, aventuroasă. Un episod precum cel al întâlnirii pe muntele purgatorial cu poetul Publius Papinius Stațiu, discipol al lui Virgiliu și autor al unor poeme mai puțin cunoscute, convorbirea acestuia cu Virgiliu și confesiunea că se creștinase în clandestinitate, cum am zice noi azi, este

cu totul inedit; el poate fi interpretat: ca o provocare lansată împotriva politeismului dominant din vremea împăratului Domițian, dar și ca un test de solidaritate umană, ca o renaștere în cheie estetică și religioasă a celor doi poeți romani. Mesajul lui Dante consfințește perenitatea *Divinei* : este mesajul poetului însuși aflat și pe buzele personajului Ulise, al omului Dante implicat profund în viața politică (va fi ales printre cei șase priori ai Florenței, devenite atunci un punct de referință al întregii Peninsule), publică și culturală a orașului său, precum și în complexa dinamică a istoriei Italiei dintre cele două veacuri, XIII și XIV (luptele între ghibelini și guelfi – negri și albi din diversele orașe și cetăți, în cadrul mai amplu al contrastului ireconciliabil dintre papalitate și imperiu, cei doi “sori” ai universului filosofico-politic dantesc.

Dante este totodată omul tuturor primejdiilor și al tuturor experiențelor (excomunicat, acuzat de corupție, amenințat cu arderea pe rug, pedeapsă comutată în izgonirea din patria natală - Florența - campion al chinurilor și al frământărilor ființei umane, care nu se oprește niciodată, de vreme ce întotdeauna caută să afle (asemeni unui reporter de investigație, cum am zice astăzi), să cunoască, să știe cât mai mult: *“Considerate la vostra semenza!! Fatti non foste a viver come bruti, ma per seguir virtude e canoscenza ! // A voastră seminție să o prețuiți! N-ați fost făcuți ca să trăiți ca niște furi, ci să urmați calea virtuții mustind de-nvățăături !* Mesajul este acela de a ne cerceta și a ne cunoaște cea de-a cincea esență a ființei, de a căuta dincolo de aparențe, în noi înșine; *“O voi ch'avete li 'ntelletti sani, / Mirate la dottrina che s'asconde/ Sotto 'l velame de li versi strani...” (Inf. IX, 61-63).*

Există oare la Dante un mesaj urgent de mântuire, de salvare din drama care învăluie sufletul omului postmodern? Există! Chiar persoana lui mărturisește acest lucru; spunem persoană, nu opera sa, pentru că la Dante opera și persoana sunt unul și același lucru: opera cântă sau plânge ceea ce persoana trăiește și suferă. Una se regăsește în cealaltă; el însuși, Sinele Poetului, trăiește ca protagonist al propriei opere.

Uverturii, ca să spunem așa, la Anti-Purgatoriu, îi corespunde în finalul *Purgatoriului* Paradisul terestru. Construit în oglindă față de *Infern*, înțeles așadar nu ca genune, prăpastie desmărginită, ci ca munte, „Purgatoriul” are la intrarea fiecărui ocol un custode angelic, mai precis îngerii ai smereniei, misericordiei, blândeții, bunăvoinței prevenitoare, justiției, abstenenței și castității: Penitenții străbat fiecare cerc, vizionând ca într-un film modern imagini pilduitoare ale propriului viciu pedepsit precum și al virtuții opuse aceluia. Ajuns în pragul Paradisului terestru, Virgiliu trebuie să-l părăsească pe Dante, înlocuit fiind de alt poet latin, Stațiu, ce-l va conduce spre grădina cerească - *selva amena* (opusă infernalei *selva oscura*) - unde va fi întâmpinat de Matelda, figură ce anticipă apariția Beatricei. Duhurile din *Purgatoriu*, înainte de a ajunge în *Paradis*, trebuie să urce muntele spre a-și ispăși păcatele așa cum făceau pe vremea lui Dante pelerinii: plecau fie la Roma (un exemplu este cel al lui Francesco d'Assisi, ulteriorul Sf. Francisc zis și *il poverello di Cristo*, ce va stăbate desculț drumul din Umbria până la Vatican), fie la moaștele apostolului San Giacomo din orașul spaniol Santiago de Compostela. *Purgatoriul* are menirea specifică de primenire a „omului vechi”, reflecție și pocăință, căci doar străbătând drumul spre Dumnezeu, făcând deci acest

pelerinaj *sui generis*, sufletul poate năzui spre mântuire. Ceea ce este perfect valabil și pentru *pelerinul* Dante: acestuia i se inscripționează pe frunte șapte litere de P, simbol al celor șapte păcate capitale. La finele fiecărui ocol, aripa îngerului de pază îi șterge câte o literă, semn că ispășirea respectivă a fost împlinită. Virgiliu, în cântul XVII al *Purgatoriului* (vezi terținele 84 – 102), explică structurarea morală a celei de-a doua împărății a lumii de dincolo: „Părinte drag, spune-mi, ce prihănire / se primenește în cercul unde-ajuns-am? / De stau picioarele, nu-ți stea și vorba înțeleaptă” (t. 84) // Iar dânsul: „Iubirea pentru Domnul, știrbită / în datoria ei, în aste locuri se îndreaptă; / aici se întetește vâsla, ce zăbovit-a dinadins.(t. 87) // Dar și mai vădit să fie ce spun pe-nțeleșul tău, / îndreaptă-ți cugetul spre mine, și cu-n folos / te vei alege din așteptarea noastră împreună”. (t. 90) // „Nici Creator, nici creatură de când e lumea” / încep, „o, fiul meu, n-a fost lipsită de iubire, / sau înnăscută, sau din suflet, iar tu o știi.(t. 93) // Cea înnăscută întotdeauna nu poate să dea greș; / dară cealaltă poate să decadă în cauze nedemne, / sau din ardoare peste fire, sau fiind ea prea puțină;(t. 96) // dar când spre rău se-ndreaptă, când cu mai / cu grijă, când mai lăsându-se ispitei tot aleargă, / făptura-n contra făptuitorului se răzvrătește. (t. 99) // De-aicea poți pricepe că iubirea se cade-a fi în / voi sămânța oricărei virtuți și a faptei bune, / dar și a orișicăror fapte ce merită osândă.” (t. 102)

Dante este în centrul unei opere logocentrice și totul este făcut pentru el, inclusiv dreptatea divină. El este prezent în pasiunile sale politice, în nenorocirile sale, tot așa cum se bucură până la adorație de prezența călăuzei sale Virgiliu; se bucură și se lasă în grija frumoaselor misterioase din *Purgatoriu*, Matelda și Lia, este fericit chiar dacă plânge atunci când este muștrat în Paradisul terestru de Beatrice.

Se poate spune că întreaga operă dantescă pivotează în jurul caracterului nepereche al autorului, al sentimentelor ce-l disting; ne referim la umanitatea, pietatea, deferența față de înaintași în ale literaturii, dar și la pasionalitatea omului Dante, fie că e vorba de iubire și gratitudine, sau dimpotrivă, de ură, ce poate atinge tonalitățile pamfletului pe adresa unor capete încoronate sau papi, inamici politici, sau pe adresa depravării, a viciilor în propria patrie, Italia sau Florența. Demn de amintit în acest sens este și episodul întâlnirii în *Purgatoriu* cu trubadurul și muzicianul Sordello, prilej pentru Dante de a invoca Italia dominată de războaie și dispute, acestea chiar și între locuitorii aceluiași oraș, cum este Florența, devenită un fel de „bordel al politicii și moravurilor”, sau în sânul întregii Papalități.

În ceea ce privește pasiunile sale, Dante are puterea de a se regăsi pe sine și de a medita; cât privește șansa parabolei sale politice, el alege calea exilului, cunoscând astfel, cum se exprimă el însuși, gustul amar al pâinii străinului. Dragostea de adevăr este pentru el o școală a libertății depline, de aceea nu ezită să lupte cu toate mijloacele posibile pentru Italia mai mult decât pentru orice altceva. Într-adevăr, nu se teme să lovească în vârfurile cele mai înalte! Pare că aparține acelei lumi a “titanilor”, exilați în Infern pentru cutezanța de a se fi răzvrătit împotriva zeilor, are ceva din forța și voința personajelor mitologice, are o putere de libertate interioară fără limite: libertatea de a avea conștiință artistică într-o epopee de mare complexitate. Zugrăvind în cuvinte tot ce a trăit și a văzut de-a lungul vieții, el a adunat în poemul său sacru dimineți și apusuri de soare, dureri și speranțe, bucurii, tristeți și apoi lumină, dansuri și muzică, oameni din vremea sa,

mari și mici, puternici și mizerabili, hoți, criminali, abulici, asceți, trufași, tădători de patrie sau de oaspeți etc; de fiecare dată, pe fiecare, din orice pătură a societății, l-a cercetat și l-a judecat: nu a cruțat pe nimeni, nici măcar pe împărați și prinți, nici măcar pe episcopi sau papi; și nici măcar pe sine însuși, analizându-se continuu, din ce în ce mai mult, temându-se că el însuși va trebui să ispășească în Purgatoriu păcatul trufiei. Păcat convertit acum, după șapte veacuri de la statornicirea poetului în universal suprafiresc al genurilor.

Născut la Florența în 1265, Dante Alighieri, „cel mai mare poet al neolatinității”, așa cum îl definește italianistul român Alexandru Balaci, a murit în exil, la Ravenna, în septembrie, anul 1321, la vârsta de 56 de ani, nu înainte de a-și duce la bun sfârșit misiunea de cruciat al poeziei. Anul 1274 este unul crucial în biografia lui Dante. Copil fiind o vede pentru prima oară pe legendara Beatrice, ocazie ce se va mai repeta doar de două ori. Cititorii o vor întâlni pentru prima oară în operele tânărului îndrăgostit ce o va nemuri în versurile din: *Vita nova*, *Le rime*, *Il Convivio* etc și ulterior, în *Divina Commedia*, cu precădere în a treia cantică, „Paradisul”. Dante studiase cu precădere filosofia și teologia. După anii optzeci ai veacului XIII, când va avea loc debutul său sub auspiciile mai vârstnicului poet și prieten Guido Cavalcanti, Dante Alighieri se va căsători cu Gemma Donati, o adolescentă florentină de origine nobilă, care avea pe atunci 14 ani. Din această uniune se vor naște 3 sau 4 fii care vor avea pentru tatăl lor un adevărat cult; vor fi alături de el atât în diversele etape ale exilului de la Verona sau Ravenna, cât și în perioada îmbolnăvirii lui

de malarie pe drumul întoarcerii de la Veneția, dar mai ales cu ocazia stingerii deja celebrului lor părinte. Începută înainte de exil, în 1300, anul primului Jubileu instituit de Vatican, sau, după alți dantologi, în primul an al exilului, 1307, Dante și-a intitulat opera în latinește, „*Commedia*”, devenită ulterior, grație inspiratului cititor - interpret, nu altul decât prozatorului și poetul umanist Giovanni Boccaccio (1313 – 1375), *Divina Commedia*.

Ne face plăcere să amintim ilustrele versiuni complete ale *Divinei Comedia*, oferite în limba română, prima de către clasicul George Coșbuc, tipărită la Editura Cartea Românească (surprinzătoare coincidență!!!, dacă ne referim la prezenta versiune a subsemnatului!!!), ediție îngrijită de ilustrul românist italian Ramiro Ortiz, între 1924 și 1932 (retipărită și adnotată în anii șaiszeci ai secolului trecut, printre altele, de profesorul și reputatul. italianist Alexandru Balaci, autor și al unei remarcabile monografii „Dante”(Editura Gramar, 1995). A doua ediție românească a *Divinei* a fost publicată de profesorul italianist Alexandru Marcu (traducere în proză, tipărită la Craiova, Editura Scrisul Românesc, între 1933 și 1934). A treia traducere, semnată de Ion A. Țundrea, a avut un destin oarecum curios: „Infernul” a fost publicat în 1940 și abia o jumătate de secol mai târziu, în 1999, a fost tipărită întreaga trilogie (cu o prefață de N. Iorga). Cea de-a patra traducere a capodoperei lui Dante aparține poetesei din Cluj Napoca, Eta Boeriu (soția cunoscutului românist italian Umberto Cianciolo), și a fost tipărită la București în 1965 la Editura pentru Literatura. Universală, fiind apoi reeditată de mai multe ori, cea mai recentă ediție fiind din 2006.

Neobișnuită și surprinzătoare este versiunea datorată unui italian stabilit în România, la București, Giuseppe Cifarelli (1890-1958), versiune descoperită și tipărită la 25 de ani de la moartea traducătorului: Dante Alighieri, *Divina Commedia*, Craiova, Editura Europa, 1993, prefață și comentarii de Alexandru Ciorănescu, ediție îngrijită de dantologul Titus Pârvulescu, coperta și ilustrațiile fiind semnate de regretatul artist, grafician și gravor român Marcel Chirnoagă. Traducând *Divina Commedia*, Cifarelli, discretul angajat al unei bănci, s-a dovedit a fi un mare românist, un adevărat om de știință-poet prin versiunea sa în românește a masivului triptic dantesc, care a rămas în manuscris mai mult de 50 de ani. Înzestrat cu o inteligență prodigioasă și proteică, cu o știință filologică și prozodică de neegalat, el a lucrat pe textul lui Dante în chip uimitor. Să dăm doar un exemplu pentru a omagia efortul supraomenesc al lui Giuseppe Cifarelli, care încearcă să redea până și subtilitățile fonetice ale lui Dante, reproducând în două versiuni un fragment din episodul cu personajul Pier della Vigna, cancelar la curtea împăratului Frederic al II-lea și un distins literat latinist, dar și un promotor al limbii școlii poetice siciliene, așa zisul *il volgare*, spre deosebire de latină, considerată limba aulică a filosofilor, juriștilor, oamenilor de știință. Dante însuși a scris o carte în limba latibă intitulată „De vulgari eloquentia” Paradoxul e că acel *volgare* ce va să stea la baza limbii italiene vorbite și scrise, va genera celebra școală poetică *dolcestillnuovista* cu ramificații în toată Italia, în spiritul căreia s-au scris cele mai frumoase sonete de dragoste, semnate, printre alții de însuși viitorul autor al *Divinei* sau de Francesco Petrarca.